

İznikli Gönül Adamı
Eşrefoğlu Rûmî

Editör: Bilal Kemikli

İZNİK BELEDİYE BAŞKANLIĞI

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

CamScanner ile tarandı

İZNİK BELEDİYESİ
Beyler mah. Kılıçaslan cad. No: 97 İZNİK
Tel. Santral: 0224 757 1010
0224 757 6174
Fax: 0224 757 81 91

İznikli Gönül Adamı Eşrefoğlu Rûmî
Editör: Prof. Dr. Bilal Kemikli

1. Basım Mayıs 2010

Yayın Hazırlık: Uludağ Yayınları
Baskı:

CamScanner ile tarandı

İznikli Gönül Adamı
Eşrefoğlu Rûmî

Editör: Bilal KEMİKLİ

İZNİK BELEDİYESİ

CamScanner ile tarandı

İçindekiler

SUNUŞ 7
ÖNSÖZ 9
GİRİŞ 13
XV. Yüzyıl Tasavvuf Kültürüne Genel Bakış 15
Mustafa Kara
Kaynakları Açısından Türk-İslâm Edebiyatı ve Tasavvuf 35
Mustafa Uzun

BİRİNCİ BÖLÜM
EŞREFOĞLU RÛMÎ VE DÖNEMİ 47
XV. Yüzyılda İznik Şehri ve Sosyal Hayat 49
Sezai Sevim
Eşrefoğlu Rûmî-Hayatı ve Muhiti 65
Abdullah Uçman
İznik'ten Anadolu'ya Eşrefî Tekkeleri ve Postnişînleri 75
Abdurrezzak Tek
İstanbul'da Eşrefi Dergâhları 108
Adalet Çakır
Saraybosna'daki Kadirilerin Sığnağı: Hacı Sinan Tekkesi 118
Samir Begleroviç- Amina ŞilyakYesenkoviç

İKİNCİ BÖLÜM
EŞREFOĞLU VE ESERLERİ 129
Bursa İznik'te Eşrefzâde Asitanesi 131
M. Safiyüddin Erhan
Eşrefoğlu'na İsnâd Edilen Bazı Eserler ve *Sırr-ı Tâhâ Şerhi* 144
Meliha Y. Sarıkaya
Müzekki'n-Nüfûs ve Kültür Hayatımızdaki Yeri 153
Ali İhsan Akçay
Eşrefoğlu Rûmî'nin *Tarîkatnâme* Adlı Eserinde Tasavvufî Neşve 160
Sezai Küçük

CamScanner ile tarandı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EŞREFOĞLU VE SANATI 183

Eşrefoğlu'nun Şairliği ve Hikmet 185
Âlim Yıldız

Eşrefoğlu Rûmî Divânı'nda Sevginin Kaynağı Olarak Hz. Muhammed ... 197
Nuran Yılmaz

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin Şiirlerinde Dil ve Anlatım 212
Necdet Şengün

Eşrefiye ve Mûsikî: Eşrefoğlu'nun Bestelenen İlahileri 224
Erdoğan Ateş - Melek Dikmen

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EŞREFOĞLU VE ETKİLERİ 241

Metinler Arası İlişkiler Çerçevesinde Eşrefoğlu'nun Şiirlerinde Yunus Emre Tesiri 243
Ali Öztürk

İznikli Eşrefoğlu Rûmî'nin Türk Edebiyatı Üzerindeki Etkisi 256
Mustafa Güneş

Eşrefî Bir Şair: Eşref-zâde Ahmed İzzeddin Efendi 279
Hikmet Atik

Eşrefoğlu'nun İzinde Bir Sûfî: Şeyh İzzeddin Efendi ve *Meclis-i Şerîf*'i ..290
Hasan Basri Öcalan

Eşrefoğlu Rûmî Yolunda Bir Şâir: Abdurrahîm-i Tirsî 310
Kenan Özçelik

Eşrefoğlu Rumî ve Hakîkî Baba Ekseninde İlim, Amel ve Aşk 318
Ali Çavuşoğlu

Haffâf Hüseyin Efendi Tekkesi Şeyhi Mirgunlu Ahmed Muhyiddin Efendi ve İki Eseri 326
Mehmet Cemal Öztürk

SONUÇ 341

Eşrefoğlu'nu Anmak 343
Süleyman Uludağ

Ulu Çınarın Gölgesi 345
Bilal Kemikli

KAYNAKÇA 348

İNDEKS 363

CamScanner ile tarandı

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin Şiirlerinde Dil ve Anlatım

Necdet Şengün

Sanursın Eşrefoğluyam ne Rûmîyem ne İznikî
Benem ol dâim ü bâkî göründüm sûretâ insân

Giriş

Şehirlerin kültür tarihleri yazılmadan devletlerin ve milletlerin tarihlerini, sosyal ve kültürel boyutlarını tam olarak gün ışığına çıkarmak mümkün değildir. Devletin veya medeniyetin alt başlığı olan şehirlerdeki nüanslar, onların dil, din, mimarî, sosyal ve gündelik hayat, örf ve âdetler, sanat faaliyetleri gibi değişik pek çok konu ile ilgili detaylar çoğu zaman hakikatin yakalanması veya müşahede edilmesine büyük katkılarda bulunabilir.[1]

Şehirlerin kültür tarihlerini yazmaya koyulduğumuzda hemen her Anadolu şehri için geçerli olabilecek bir hakikat ile karşılaşırız. Bu hakikat, o şehri şehir yapan, orayı bir merkez haline getiren bir "merkez insan"ın varlığıdır. Bu şahıslar, birer *yol açıcı mürşit* ve birer *yol eri* olarak adeta *şehrin mânevî mimarı* konumundadırlar. Bu insanlar, kendilerine yurt edindikleri şehri ilmek ilmek dokuyan, onu gergef gergef işleyen üstün şahsiyetlerdir. Onlar diğer pek çok hususta olduğu gibi bu yönlerini de Hz. Peygamber'i örnek alarak elde etmiş olmalıdırlar. Çünkü Hz. Peygamber de bir şehre kendi mührünü vurmuş ve onu Yesrib'likten çıkarıp Medîne haline getirmiş bir insandır.[2]

Balkanlardan Orta Asya'ya tüm İslam şehirlerinin mânevî mimarları, genelde o şehre hayat ve ruh veren mutasavvıf şahsiyetlerdir. Bu gelenek, Yesi'yi merkez edindikten sonra hem bu şehri, hem de bütün bir Orta Asya'yı mamur hale getiren Ahmed Yesevî'den, Evrenesoğlu Gazi Ahmed Bey'in daveti üzerine Vardar Yenicesi'ne giden ve burayı bir kül-

---

[1] Mustafa Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler 2*, Uludağ Yay., Bursa 1993, s. 5.

[2] Bilal Kemikli, "Yiğitbaşı'nın Eserlerinde Dil ve Anlatım", *Manisalı Yiğitbaşı Velî Ahmed Şemseddin-i Marmaravî Sempozyumu* (26 Nisan 2008) Bildirileri, Manisa 2009, s. 27.

CamScanner ile tarandı

tür ve irfan merkezi haline getiren Abdullâh-ı İlahî'ye [3] kadar çok geniş bir alanda kendini hissettirmektedir. Bu tür mutasavvıf şahsiyetlerden biri de, İznik şehrinin mânevî mimarlarından biri olan Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'dir.

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî İznik'te dünyaya gelmiş, bir müddet Ankara ve Hama'da bulunduktan sonra tekrar İznik'e dönmüş, burada halkı irşad etmiş ve burada vefat etmiş bir mutasavvıf şairdir. Dolayısıyla İznik şehri büyük oranda ondan, onun mâneviyatından izler taşır.

Eşrefoğlu'nun künyesi kaynaklarımızda Abdullâh Rûmî b. Seyyid Ahmed Eşref b. Seyyid Muhammed Suyûfî olarak geçmektedir.[4] Künyesinden Hz. Peygamber soyundan gelen bir seyyid olduğu anlaşılan Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî, Eşref-zâde ibnü'l-Eşref gibi adlarının yanında Abdullâh-ı İznikî adıyla da anılır.[5] Kaynaklarımız onun İznikli oluşunda ittifak etmiştir. Yine *Eşrefoğlu Rûmî Divanı*'ndaki bir mesnevînin başlığı şu şekildedir: *"Hazâ münâcât li-Eşref-zâde ellezî yeskünü fî İznik rahmetu'llâhi aleyh"*.[6] Bu ifade ister kendisine ister bir başkasına ait olsun onun İznik'te doğup büyüdüğüne ve İznikli oluşuna bir delil teşkil etmektedir. Hakikaten İznik, hem başta Eşrefoğlu Abdullâh-ı İznikî olmak üzere pek çok mutasavvıfın asıl vatanı olmak bakımından Türk İslam tarih ve medeniyeti açısından; hem de, Türk İslam hâkimiyetinden önceki durumu itibarıyla Hristiyanlık tarihi bakımından son derece önemli bir kültür ve medeniyet şehridir. Şüphesiz İznik'in bir Türk İslam şehri haline gelişinde Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin önemli katkıları olmuştur.

Kaynakların verdiği bilgiye göre Eşrefoğlu Rûmî'ye ait üç eser bulunmaktadır. Bunlardan ilki şiirlerini toplandığı *Divan*'ı; ikincisi, din ve ahlak konularındaki nasihatlarını muhtevî *Müzekki'n-nüfûs* adlı eseri; üçüncüsü ise, *Tarîkat-nâme* adlı eseridir.[7] Bu üç eser de yayımlanmıştır ve elimizdedir. Bununla birlikte bazı kaynaklarda *Fütüvvet-nâme, İbret-nâme, Elest-nâme, Nasîhat-nâme, Hayret-nâme, Mazeret-nâme* gibi eserler,

---

[3] Bu hususta geniş bilgi için bk. Mustafa İsen, "Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar Osmanlı Kültür Coğrafyasına Giriş", *Ötelerden Bir Ses*, Akçağ Yay., Ankara 1997, ss. 64-75; Mustafa İsen, "Osmanlılarda Şehir ve Kültür", *age*, ss.77-84.

[4] A. Neclâ Pekolcay-Abdullah Uçman, "Eşrefoğlu Rûmî", *DİA*, XI, İstanbul 1995, s. 480; Osman-zâde Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, (Haz.: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), Kitabevi Yay., İstanbul 2006, I, 100.)

[5] Eşrefoğlu Rûmî, *Tarikatnâme*, (Haz.: Esra Keskinkılıç), Gelenek Yay., İstanbul 2002, s. XVII.

[6] Mustafa Güneş, Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin), Ankara 2000, s. 441.

[7] Harîrî-zâde Kemâleddin, *Tıbyânu vesâili'l-hakâik*, Süleymaniye Fatih Ktp., Yazma no: 430-432, I, 78[b]; Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri (I-II-III) ve Ahmed Remzi Akyürek Miftâhü'l-kütüp ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi*, (Haz.: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yay., Ankara 2000, I, 17.

CamScanner ile tarandı

Eşrefoğlu Rûmî'ye atfedilmektedir.[8] Orhan Bilgin, M. Fuat Köprülü'nün kütüphanesinde yer alan bir mecmuada bulunan bu risalelerden birini, *Fütüvvet-nâme*'yi neşretmiştir. Bu neşirle birlikte bu eserin Eşrefoğlu Rûmî'ye değil, babası Eşref b. Ahmed'e ait olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum yukarıda adı geçen ve Eşrefoğlu Rûmî'ye atfedilen diğer eserlerin de babasına ait olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmiştir.[9]

Biz de, tebliğimizin başlığı gereği, Eşrefoğlu Rûmî'nin şiirlerinde kullandığı dil ve ifade hususiyetlerini değerlendirmek üzere, *Eşrefoğlu Divanı*'nı inceledik. Ona ait olduğu kesinleşen diğer eserlerini ise daha basit bir incelemeye tabi tuttuk. Fakat kullandığı dil bakımından bu eserlerini de dikkate aldık. Yukarıda kendisine atfedildiğini fakat kendisine ait olmadığını düşündüğümüzü ifade ettiğimiz eserlerden sarf-ı nazar ettik. Bu çerçevede tebliğimizi hem dil açısından hem de anlatım ve üslûp açısından iki başlık altında değerlendirmeyi uygun gördük.

Eşrefoğlu Abdullâh-I Rûmî'nin Şiirlerde Dil Hususiyetleri

Bu dönemde kullanılan dile baktığımızda Türkçenin henüz çok yoğun bir şekilde Arapça ve Farsça etkisinde olmadığını bu nedenle daha çok öz Türkçe kelimelerden oluşan sade bir Türkçe kullanıldığını görmekteyiz. Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin de bu duruma uygun olarak şiirlerini sade bir Türkçe ile söylediğini ifade etmek mümkündür.

Öte taraftan Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî hem içerisinde büyüyüp yetiştiği çevre gereği; hem de, içerisinde bulunduğu tasavvufî halk edebiyatı icabı sade bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Onun amacı "sanat için sanat" yapmak değildir. O inandığı hakikatleri halka aktarma amacını gütmüştür. Dolayısıyla bu amaç doğrultusunda sade bir dil kullanmış, söylediklerini halkın rahatlıkla anlayabilmesini hedeflemiştir.

Diğer taraftan onun bilinçli bir şekilde Türkçe yazmak istediğine dair bazı veriler de vardır. Örneğin *Müzekki'n-nüfûs* adlı eserinin mukaddimesinde bu duruma temas etmiş ve niçin Türkçe yazmak icap ettiğini açıkça ortaya koymuştur: *"...Ben dahi bunların arasında uzlet idüp çıkdum ve kendümi gurbete bırakdum ve bu gurbet içinde nice nice nükteler âvâm dilinden işitdüm ve nice tas tas ağular nâdân elinden nûş itdüm ve nice kerre şefkat gözi ile bu hâlleri tutan karındaslara nazar eyledüm. Bunların necâtlarına sebeb ola deyüp bu kitabı sırf Türkî dilince cem eyledüm ki ol kitabın fâidesi âm ola..."*[10]

---

[8] Örneğin Muhammed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî*'de bu eserlerin Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'ye ait olduğunu iddia etmektedir. Muhammed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî*, Matbaa-i Vilâyet, Bursa 1332, s. 49. Ayrıca bk. Vassâf, *Sefîne*, I, 103.

[9] Mustafa Kara, *Eşrefoğlu Rumi*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1995, s. 36.

[10] Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî, *Müzekki'n-nüfûs*, (Neşr.: Kırımî Yusuf Ziya), İstanbul 1324,

CamScanner ile tarandı

Eserleri üzerinde çalışmalar yapan bazı araştırmacılar, bu hususa temas etmiş, onun Türkçe yazma hususunda gösterdiği titizliği takdir ile karşılamışlardır. Bu araştırmacılardan biri olan Âsaf Hâlet Çelebi, Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin Türkçe yazması hususundaki düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: "*Şurası muhakkaktır ki, menşe ve ırk itibarı ile ne olduğu meskûk bulunan Abdullâh, Türkleşmiş ve Türk kültürüne hizmet etmiş bir zattı. Ailesine dair malumatımız karanlık olmasına rağmen; bildiğimiz yegâne şey, onun bize, bizim camiamıza ve muhitimize ait olmasıdır. Bizim topraklarımızda doğan, bizim dilimizi bulunduğu zaman çerçevesi içinde saf ve temiz bir halde konuşan ve yazan, bizim aramızda samimiyet ve emniyet duyan ve asırlarca Türk camiasını tesiri altında bulunduran Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî Türk muhitince tanınmış bulunuyordu. Bunun için de Türk lisanına aşina olduğu muhakkaktı. Hele çocukluğu ve gençliğini İznik'te geçirmiş olan Abdullâh'ın lisanı, en güzel ve pürüzsüz bir Türkçe idi.*"[11]

Yine bu hususta görüş serdeden Mehmet Ali Aynî, *Müzekki'n-nüfûs*'dan bahsederken: "*Bu kitabın en büyük meziyeti ve kıymeti evvelâ dilinin halis bir Türkçe olmasıdır. Kendisi 'bu kitabı sırf Türkî dilince cem eyledim ki ol kitabın faydası umuma şamil ola' diyor. Eğer Eşrefoğlu'ndan sonra âlimler, edipler ve kâtipler bu dili o tabiilikten çıkarmasalar, Acem ediplerine takliden birçok istiareler, mecazlar, cinaslar ve mânâsız terkipler ile ifsad etmeselerdi bu gün ne yüksek ve tatlı bir edebiyatımız olacaktı*" demektedir.[12]

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin şiirlerinde Karahanlı Türkçesinin izlerini bulmak mümkündür. Bu durum son derece doğaldır. Çünkü bu dönem, Anadolu'da hala etkisini sürdüren Karahanlı (Doğu) Türkçesinden Oğuz (Batı) Türkçesi'sinin[13] ilk dönemi olan Eski Anadolu Türkçesine bir geçiş dönemidir. Bu yüzden onun şiirlerinde hem Batı hem de Doğu Türkçesine ait unsurları yan yana görmek mümkündür.[14]

Daha çok Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine geçtiği anlaşılan ve bugün hemen tamamı arkaik halde bulunan pek çok kelimenin Eşrefoğlu'nun şiirlerinde sıklıkla geçtiği görülmektedir. Bu kelimelerden bazılarını şu şekilde ortaya koymak mümkündür. "*Assı*: Fayda, kâr, kazanç", "*Berkitmek*: Sağlamlaştırmak" "*Birle*: ile" "*Depretmek*: Kıpırdatmak, hareket ettirmek", "*Gözgü*: Ayna", "*Kakımak*: Kızmak, öfkelenmek"

---

s. 24.

[11] Âsaf Hâlet Çelebi, *Eşrefoğlu Divanı*, Hece Yayınları, Ankara 2002, s. 16.

[12] Mehmet Ali Aynî, *Türk Ahlakçıları*, Kitabevi Yay., İstanbul 1993, s. 58.

[13] Karahanlı Türkçesi, Oğuz Türkçesi gibi hususlarda bilgi almak için bk. Ahmet Caferoğlu, *Türk Dili Tarihi*, Alfa Yay., İstanbul 2001, II, 39-44.

[14] Emek Üşenmez, "Eşrefoğlu Rûmî Divanında Eski Türkçe İzleri", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2 (2006), ss. 163-164.

CamScanner ile tarandı

"*Köymümek*: Yanmak, Kaynamak", "*Öküş*: çok, fazla", "*Sünük*: Kemik", "*Tamu*: Cehennem", "*Uçmak*: Cennet", "*Yavlak*: Kötü, fena, değersiz"...vb.[15] Bu örneklerin sayılarını artırmak mümkündür.

Diğer taraftan Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin şiirlerinde, bu dönemde Türkçeyi açıktan destekleyen ve bilinçli bir Türkçe yazma taraftarı olan Âşık Paşa ile Türkçenin bu devresinin oluşumunda son derece etkin bir rol oynayan Yûnus Emre'nin şiirlerinin tesiri oldukça büyüktür. Her ne kadar Eşrefoğlu daha sonra kendine mahsus bir üslûp meydana getirmiş ve Âşık Paşa'nın onun üzerindeki etkisi daha derin araştırmalara muhtaç ise de, Yûnus Emre'nin etkisi hemen kendisini hissettirmektedir. Aşağıdaki birkaç beyt sanırız bu kanaati güçlendirecek mahiyettedir:

Murâdum sensin iy dost senden özge
Sekiz uçmak hûri gılmân gerekmez
G.38/3[16]

Bu akl u fikr-ile ol cân bulunmaz
Niçe yıl oldı ser-gerdân bulunmaz

Denizler içerem susuz geçerem
Beni kandurası ummân bulunmaz

Yitirdüm Yûsufı Ken'ân içinde
Yûsuf bulundı uş Ken'ân bulunmaz
G.44/1-3

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin pek çok şiiri çeşitli bestekârlar tarafından defalarca bestelenmiş,[17] bu ilâhîler tekke ve dergâhlarda yüzyıllardır okuna gelmiştir. Şüphesiz böyle bir bilgi Eşrefoğlu'nun şiirlerinin hem halk arasında hem de okur-yazar kesim arasında ne kadar okunduğunun, anlaşıldığının ve beğenildiğinin bir göstergesidir. Türk halkı bu şiirlerde âdeta kendini bulmuş, aradığı ilim ve irfanı zahmetsiz ve külfetsiz bir şekilde bu şiirlerden elde etmiştir.

Eşrefoğlu'nun şiirlerinde özellikle de gazellerde, tıpkı Yûnus'un şiirlerinde olduğu gibi iç kafiyenin başarılı bir şekilde kullanıldığı, gazellerin genellikle musammat gazeller tarzında yazıldığı görülmektedir. Bunun

---

[15] Kelimelerin anlamları ve geçtiği yerler için bk. Kaşgarlı Mahmud, *Divanü Lügâti't-Türk (Çeviri)*, (I-IV) (Çev.: Besim Atalay), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2006.

[16] Bu harf ve rakamlar, örnekleri aldığımız "Mustafa Güneş, *Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*, Ankara 2000" adlı eserdeki nazım şeklini, şiir ve beyit numarasını göstermektedir.

[17] Mustafa Kara, Eşrefoğlu üzerine yaptığı çalışmanın Eşrefiyye ve Musikî başlıklı bölümünde Eşrefoğlu'nun hangi şiirlerinin hangi bestekârlar tarafından bestelendiğinin küçük bir listesini vermektedir. (Bk. Mustafa Kara, *Eşrefoğlu Rumi*, ss. 90)

CamScanner ile tarandı

birincil sebebi, aruz kalıplarını kullanmaya yeni başlamış Müslüman şairlerin, eski millî vezinleri olan hece veznini unutamamaları ve sık sık bu hususa dönme istekleri olmalıdır. Bu dönem şiirlerinde en fazla kullanılan aruz kalıplarının, genellikle İslam öncesi Türk şiirinde kullanılan 8'li, 11'li ve 15'li hece ölçülerine uygun olan aruz kalıpları olması bir tesadüf olmasa gerektir. İşte Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî de, geçiş döneminde yaşamış bir şair olarak, tıpkı Yunus gibi şiirlerinde hem heceyi hem de aruz kalıplarını başarılı bir şekilde kullanmıştır.

Eşrefoğlu'nun şiirlerini etimolojik açıdan incelediğimizde öz Türkçe kelimelerin yoğunlukta olduğunu, buna mukabil Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin de azımsanmayacak sayıda olduğunu görürüz. Fakat şunu hemen belirtmek gerekir ki bu durum, Eşrefoğlu'nun şiirlerini bir anlaşılmazlığa götürmez. Tam tersine Eşrefoğlu'nun kullandığı Arapça ve Farsça kelimeler halkın da kullandığı ve rahatlıkla anlayabildiği kelimelerdir. Örneğin aşağıdaki beyitte "çek" "virme" "ko" ve "oldı" şeklinde sadece dört kelime Türkçe olduğu halde beyti anlamada herhangi bir zorluk ile karşılaşılmadığı görülmektedir:

Çek mezellet dârına kibr ü kîne virme amân
Şöhreti ko küll-i şöhret oldı âfet tâ ebed
G.4/6

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin şiirlerinin hemen tamamı birer sehl-i mümtenî şeklinde söylenmiş şiirlerdir. Arı duru söyleme, doğrudan anlatım ve hemen hemen hiç terkip kullanılmaması gibi hususlar, şiirlerin rahatlıkla anlaşılmasını beraberinde getirmiştir. O dönem halkının rahatlıkla anladığını bildiğimiz bu şiirlerin, kendisinden yaklaşık altı asır sonra yaşayan bizler tarafından bile rahatlıkla anlaşılıyor olması, bu hususu bütün açıklığı ile ortaya koyan bir durumdur.

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin, Yûnus Emre dışında diğer hangi şairlerden etkilendiği hususu daha henüz tam anlamıyla ortaya konabilmiş değildir. Eşrefoğlu bu akıcı ve etkileyici söyleyebilme yeteneği ile kendisinden sonraki pek çok şairi de etkilemiş olmalıdır. Fakat bu tesir hangi şairler üzerinde ve ne orandadır hususunda da net şeyler söyleyebilmek mümkün değildir. Maalesef bizde bugün mukayeseli edebiyat çalışmaları son derece sınırlı bir alandır. Türk edebiyatı henüz bütün eserlerini ortaya koyabilmiş ve bunlar arasında bir mukayese, metinler arası incelemeler türünde çalışmalar yapabilmiş değildir. Fakat yakın gelecekte bu durumun ortadan kalkacağı ve başta kendi edebiyatçılarımız arasındaki etkileşimin daha sonra da başka milletlerin (Arap, Fars, Batı...vb.) oluşturdukları edebiyatlarla olan etkileşimimizin ortaya konulacağı muhakkaktır. Bu husus gerçekleştiğinde belki bazı şeyleri daha doğru olarak söyleyebilme imkanı da bulmuş olacağız. Örneğin bugüne kadar hep Erzurumlu

CamScanner ile tarandı

İbrahim Hakkı'ya atfedilen fakat İbrahim Hakkı'nın birebir Eşrefoğlu'ndan aldığı görülen şu aşağıdaki beyit, bu hususa duyulan ihtiyacı daha çok gözler önüne sermektedir.

Hoşdur bana senden gelen ya hil'atdür yahud kefen
Ya taze gül yahud diken senden hem ol hoş hem bu hoş
G.47/2

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin Şiirlerinde Anlatım Hususiyetleri

Mutasavvıf şairler için genelde kabul edilen bir yargı vardır. O yargı da şudur: Mutasavvıf şairler, özellikle de bir tarikatın postnişîni makamını işgal edenler, daha etkili olması hasebiyle her zaman manzum sözü mensur sözlere tercih etmişler; fakat daha çok "halk için sanat" anlayışını benimsemeleri dolayısıyla bu manzumelerini oluştururken özensiz davranmışlar, çoğu zaman vezin ve kafiye yapısı gibi şiirin iç düzenine pek dikkat etmemişlerdir.[18]

Yukarıda söylenen ifadeler Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî için geçerli ifadeler değildir. O hem bir tarikat lideri olarak şiir söylemiş hem de şiirlerini edebî bir tarzda söylemiştir. Onun şiirlerini inceleyenler, hemen ilk etapta bu hususla yüz yüze geleceklerdir. Peki ne anlatmaktadır Eşrefoğlu bu şiirlerinde? Bizlere hangi mesajları vermektedir? Bu mesajını hangi usûllerle anlatmaktadır?

Öncelikle ifade etmek gerekir ki, onun dili bir "tasavvuf dili", "sûfiyye dili" üslubu ise "sûfiyye üslubu"dur. O, Kâdiriyye tarikatının bir mensubu olarak bütün düşüncelerini tasavvuf penceresinden halka anlatmıştır. Manzumelerinde kullandığı kelime kadrosuna baktığımızda, ya tamamen tasavvuf ıstılahlarıyla örülü bir biçimde ya da birtakım kelimelere tasavvufî manalar atfederek manzumelerini oluşturduğunu görürüz. Dolayısıyla o, şiirlerinde tasavvufî ıstılahlara geniş bir şekilde yer verdiği gibi bunlarla ilgili yeni mazmunlar da oluşturmayı denemiştir.

Onun şiirlerine biraz daha yakından baktığımızda hemen kendini ele veren bir tevhid inancıyla, diğer bir deyişle vahdet-i vücûd anlayışı ile karşılaşırız. Varlıkta birlik ilkesi olarak da ifade edilebilecek bu anlayış, pek çok mutasavvıf gibi Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin de temel felsefelerinden biridir. Hatta Eşrefoğlu, *Divan*'ına, vahdet-i vücûdu ifade eden iki

---

[18] Bilal Kemikli, *Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı İnceleme Metin*, MEB Yay., İstanbul 2000, s. 77; Alim Yıldız, *Fenâyî Dîvânı (Metin-Muhtevâ-Tahlîl)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir 2002, s. 29.

CamScanner ile tarandı

birincil sebebi, aruz kalıplarını kullanmaya yeni başlamış Müslüman şairlerin, eski millî vezinleri olan hece veznini unutamamaları ve sık sık bu hususa dönme istekleri olmalıdır. Bu dönem şiirlerinde en fazla kullanılan aruz kalıplarının, genellikle İslam öncesi Türk şiirinde kullanılan 8'li, 11'li ve 15'li hece ölçülerine uygun olan aruz kalıpları olması bir tesadüf olmasa gerektir. İşte Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî de, geçiş döneminde yaşamış bir şair olarak, tıpkı Yunus gibi şiirlerinde hem heceyi hem de aruz kalıplarını başarılı bir şekilde kullanmıştır.

Eşrefoğlu'nun şiirlerini etimolojik açıdan incelediğimizde öz Türkçe kelimelerin yoğunlukta olduğunu, buna mukabil Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin de azımsanmayacak sayıda olduğunu görürüz. Fakat şunu hemen belirtmek gerekir ki bu durum, Eşrefoğlu'nun şiirlerini bir anlaşılmazlığa götürmez. Tam tersine Eşrefoğlu'nun kullandığı Arapça ve Farsça kelimeler halkın da kullandığı ve rahatlıkla anlayabildiği kelimelerdir. Örneğin aşağıdaki beyitte "çek" "virme" "ko" ve "oldı" şeklinde sadece dört kelime Türkçe olduğu halde beyti anlamada herhangi bir zorluk ile karşılaşılmadığı görülmektedir:

Çek mezellet dârına kibr ü kîne virme amân
Şöhreti ko küll-i şöhret oldı âfet tâ ebed
G.4/6

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin şiirlerinin hemen tamamı birer sehl-i mümtenî şeklinde söylenmiş şiirlerdir. Arı duru söyleme, doğrudan anlatım ve hemen hemen hiç terkip kullanılmaması gibi hususlar, şiirlerin rahatlıkla anlaşılmasını beraberinde getirmiştir. O dönem halkının rahatlıkla anladığını bildiğimiz bu şiirlerin, kendisinden yaklaşık altı asır sonra yaşayan bizler tarafından bile rahatlıkla anlaşılıyor olması, bu hususu bütün açıklığı ile ortaya koyan bir durumdur.

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin, Yûnus Emre dışında diğer hangi şairlerden etkilendiği hususu daha henüz tam anlamıyla ortaya konabilmiş değildir. Eşrefoğlu bu akıcı ve etkileyici söyleyebilme yeteneği ile kendisinden sonraki pek çok şairi de etkilemiş olmalıdır. Fakat bu tesir hangi şairler üzerinde ve ne orandadır hususunda da net şeyler söyleyebilmek mümkün değildir. Maalesef bizde bugün mukayeseli edebiyat çalışmaları son derece sınırlı bir alandır. Türk edebiyatı henüz bütün eserlerini ortaya koyabilmiş ve bunlar arasında bir mukayese, metinler arası incelemeler türünde çalışmalar yapabilmiş değildir. Fakat yakın gelecekte bu durumun ortadan kalkacağı ve başta kendi edebiyatçılarımız arasındaki etkileşimin daha sonra da başka milletlerin (Arap, Fars, Batı...vb.) oluşturdukları edebiyatlarla olan etkileşimimizin ortaya konulacağı muhakkaktır. Bu husus gerçekleştiğinde belki bazı şeyleri daha doğru olarak söyleyebilme imkanı da bulmuş olacağız. Örneğin bugüne kadar hep Erzurumlu

CamScanner ile tarandı

İbrahim Hakkı'ya atfedilen fakat İbrahim Hakkı'nın birebir Eşrefoğlu'ndan aldığı görülen şu aşağıdaki beyit, bu hususa duyulan ihtiyacı daha çok gözler önüne sermektedir.

Hoşdur bana senden gelen ya hil'atdür yahud kefen
Ya taze gül yahud diken senden hem ol hoş hem bu hoş
G.47/2

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin Şiirlerinde Anlatım Hususiyetleri

Mutasavvıf şairler için genelde kabul edilen bir yargı vardır. O yargı da şudur: Mutasavvıf şairler, özellikle de bir tarikatın postnişîni makamını işgal edenler, daha etkili olması hasebiyle her zaman manzum sözü mensur sözlere tercih etmişler; fakat daha çok "halk için sanat" anlayışını benimsemeleri dolayısıyla bu manzumelerini oluştururken özensiz davranmışlar, çoğu zaman vezin ve kafiye yapısı gibi şiirin iç düzenine pek dikkat etmemişlerdir.[18]

Yukarıda söylenen ifadeler Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî için geçerli ifadeler değildir. O hem bir tarikat lideri olarak şiir söylemiş hem de şiirlerini edebî bir tarzda söylemiştir. Onun şiirlerini inceleyenler, hemen ilk etapta bu hususla yüz yüze geleceklerdir. Peki ne anlatmaktadır Eşrefoğlu bu şiirlerinde? Bizlere hangi mesajları vermektedir? Bu mesajını hangi usûllerle anlatmaktadır?

Öncelikle ifade etmek gerekir ki, onun dili bir "tasavvuf dili", "sûfiyye dili" üslubu ise "sûfiyye üslubu"dur. O, Kâdiriyye tarikatının bir mensubu olarak bütün düşüncelerini tasavvuf penceresinden halka anlatmıştır. Manzumelerinde kullandığı kelime kadrosuna baktığımızda, ya tamamen tasavvuf ıstılahlarıyla örülü bir biçimde ya da birtakım kelimelere tasavvufî manalar atfederek manzumelerini oluşturduğunu görürüz. Dolayısıyla o, şiirlerinde tasavvufî ıstılahlara geniş bir şekilde yer verdiği gibi bunlarla ilgili yeni mazmunlar da oluşturmayı denemiştir.

Onun şiirlerine biraz daha yakından baktığımızda hemen kendini ele veren bir tevhid inancıyla, diğer bir deyişle vahdet-i vücûd anlayışı ile karşılaşırız. Varlıkta birlik ilkesi olarak da ifade edilebilecek bu anlayış, pek çok mutasavvıf gibi Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî'nin de temel felsefelerinden biridir. Hatta Eşrefoğlu, *Divan*'ına, vahdet-i vücûdu ifade eden iki

[18] Bilal Kemikli, *Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı İnceleme Metin*, MEB Yay., İstanbul 2000, s. 77; Alim Yıldız, *Fenâyî Dîvânı (Metin-Muhtevâ-Tahlîl)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir 2002, s. 29.

CamScanner ile tarandı

gazel ile başlamış[19] zaman zaman da beyitler halinde bu anlayışa atıflarda bulunmuştur:

Mevc urup ol bahr-i 'ummân bunda bırakdı beni
Dürr-i bî-hemtâ benem ma'den ü kânum andadur
G. 25/2

Kanda baksak dost görinür sanma dost toğar tulınur
Yir ü gök toptolu dostdur bu sözde yok yanlışımuz
G. 42/6

Eşrefoğlu, *Divan*'ında vahdet-i vücûd anlayışını ortaya koyarken bazı teşbih ve metaforlardan istifade eder. Bu teşbih ve metaforlar, cüz-küll, katre-umman, zerre-güneş metaforudur. Eşrefoğlu'na göre dünyadaki tüm varlıklar bir külün parçalarıdır. Bu küll ise, Allah Teâlâ'dır. Allah, bir umman; diğer varlıklar ondan bir katredir. Allah, bir güneş; diğer varlıklar, ondan bir zerredir.

İy gönül bir derde düş kim anda dermân gizlidür
Gel karış bir katreye kim anda 'ummân gizlidür
G. 14/1

Şems olur zerre iken hem katre iken deryâ olur
Çûş ider taşra atar ol dürr-i pinhân eylemez
G. 39/7

Yine *Eşrefoğlu Divanı*'nı incelediğimizde "Aşk" kavramının diğer kavramlara nazaran baskın bir karakter arz ettiğini görürüz. Bazı araştırmacılar İslam tarih ve kültüründe iki türlü aşk anlayışı bulunduğunu, bunlardan ilkinin ilahî aşk; ikincisinin ise, beşeri aşk olduğunu dile getirmişlerdir.[20] Eşrefoğlu Rûmî'nin şiirlerinde ilahî aşk konusu en önemli konudur. *Divan*'da on beş, on yedi ve kırk dokuz numaralı şiirler tamamen aşkı tarif ederken; diğer şiirlerin hemen hepsinde ilahî aşk kavramının farklı bir yönüne değinilmektedir. Hatta "Aşk gelicek cümle işler biter" sözü onun aşk kavramına getirdiği önemli tanımlardan biridir.

Eşrefoğlu aşk kavramını işlerken kendisine üç ayrı rol-model seçmiştir. Bunlar: "enel-hak" "ben Hak'ım" dediği için idam edilen Hallâc-ı Mansûr; bütün dert, hastalık ve hüznüne rağmen Hakk'a rızadan usanmayan Hz. Eyyüp ve ilahî aşk yolunda tacını tahtını terk ederek yollara düşen İbrahim Edhem. Eşrefoğlu, kendisini dinleyenlere bu üç tarihî-efsânevî şahsiyeti örnek göstererek, hem Hak yolunda yürümenin zorluk ve sıkıntılarını, hem de aşkın insanı ne hale koyabileceğini göstermek

---

[19] Mustafa Güneş, *age*, ss. 125-128.

[20] Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1977, s. 60; Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yay., Ankara 1997, s. 120.

CamScanner ile tarandı

istemiştir.

Işk kime kime saldı sâye başını virdi gavgaya
Mansurlayın esrük delü ene'l-hak da'vâ eyledür
G. 17/4

Eyyûb gibi sabr eyle derdüne kılma şikâyet
'Işk avcısına belâdan özge şikâr ele girmez
G. 41/8

İşitdün 'âşık oldı şâh Edhem
Giyüp bir çul cihânda itdi seyrân
G. 83/9

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî, aşk bahrine daldığını, oradan inci mercan derdiğini ifade etmektedir. Fakat o, aşk kavramını işlerken daha orijinal bir şey yapar. Allah Teala'yı "dost" olarak niteler. Bu dost Allah anlayışı, aslında Eşrefoğlu'nun samimi aşk anlayışının bir tezahürüdür. Ona göre Allah Teala, kişinin her zaman yanı başındadır ve ona çok yakındır. Kişi istediği zaman ona dönme ve onunla sohbet etme imkanına sahiptir. Bu anlayış İslam'ın özüne de son derece uygun bir anlayıştır. Çünkü bir âyet-i kerîmede Allah Tealâ kendisini, *"insana şah damarından daha yakın"*[21] olarak tarif etmiştir.

Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî, kendisi gibi düşünmeyenlere, bugün "öteki" olarak adlandırılanlara seslenirken genellikle şahıs veya tipleri değil; kötü addedilen hareketleri ve bu kötülüğün arkasındaki düşünceyi eleştirmiştir. Ona göre dünyada kötü varlık yoktur. Kötüleşmiş varlık vardır. Bu anlayışıyla Eşrefoğlu, Yûnus Emre'den sadece dil yönüyle değil, fikir yönüyle de etkilendiğini göstermektedir. Çünkü Yûnus da aynı felsefeyi savunmuş, "Yaratılanı hoş gördük yaratandan ötürü" demiştir. Yine Yûnus'un bu dünyaya "dava için değil mânâ için; kavga için değil sevi" için geldiği yönündeki ifadeleri, Eşrefoğlu Rûmî üzerinde etkili olmuştur. Diğer taraftan İslam inanç sisteminde başkalarını kötülemenin ayıp olduğu, herkesin kusuru kendinde görmesi gerektiği düşüncesi de bu felsefede etkili olmuş olmalıdır. Hem Yûnus hem de Eşrefoğlu'nda etkili olan bu anlayışın temelinde, o dönem Anadolu'sunda var olan bir arada yaşama kültürünün tesiri olduğu da düşünülebilir.

Yine bu bağlamda onun en büyük düşmanı, bütün mutasavvıflarda olduğu gibi, kendi nefsidir. Tasavvufta nefis terbiyesi önemli bir iştir ve tüm tasavvuf düşüncesi bu husus üzerine bina edilmiştir denebilir. Eşrefoğlu "nefsini Müslüman etmek"ten bahseder. Nefsin hileleri, nefsin insanı ne hale getirdiği, nefsin başının zikir ile kesilmesi gerektiği anlatılır. Hatta *Müzekki'n-nüfûs*'a nefsin mertebelerini tarif ile başlamıştır.

[21] 50 Kâf (16)

CamScanner ile tarandı

Aslında Eşrefoğlu bütün şiir ve sözlerinde insanı anlatır. İnsanın zaaflarını, bu zaaflardan kurtulma yollarını, diğer bir ifade ile hayvan tabiattan insan tabiata, dolayısıyla insan-ı kamile ulaşma yollarını bir bir gösterir.

Eşrefoğlu, genellikle mutasavvıfların çok kullandıkları alegorik ifadeler, bir kısım sembollerle konuyu anlatmak veya tahkiye metodunu kullanmak yerine; düşüncelerini daha doğrudan, tasvir edici bir yöntemle dile getirmiştir. Şiirlerinde lirizm ve didaktik yönün ağır bastığı görülmektedir. Yine düşüncelerini ortaya koyarken, emredici ve iddialı bir üslûp yerine; davet ve tavsiye edici daha yumuşak bir üslûp kullanmıştır. Onun şiirlerinde bu tür bir yol benimsemesinde, hem içerisinde Hristiyan ve Yahudilerin de bulunduğu çok geniş bir halk kesimine hitap etmesi, hem de İslam hakkında henüz çok sağlam bilgilere sahip olmayan Anadolu halkını İslam'dan uzaklaştırmama düşüncesi etkili olmuş olmalıdır. Yine Eşrefoğlu hem tasavvufî kimliği bakımından hem de insanî tabiat bakımından sert bir üslûp kullanabilecek bir şahıs gibi de görünmemektedir.

Bununla birlikte şiirlerinde bazı metaforlar kullandığı, bazı hususları sembolik ifadelerle, bazı teşbihlerle dile getirdiği görülmektedir. Örneğin gönül kuşu, can kuşu (murg-ı cân, murg-ı dil) gibi ifadelerle birçok husus dile getirilmiştir. Ölmek, gönül kuşunun kafesten uçması; bir kâmil mürşide intisap etmek, gönül kuşunun şahin tarafından avlanması olarak dile getirilmiştir. Yine aşk mefhûmu, gül-bülbül mazmûnu veya şem ve pervâne mazmûnu ile gündeme getirilmiştir. Bülbül kâl ehlinin pervâne hâl ehlinin sembolü olarak kullanılmıştır. Dünya, üzerinden gelip geçilen bir köprüye teşbih edilmiştir.

Eşrefoğlu Rûmî bu sözüm sanadur key işit
Cân kuşın uçurmadın gözüni aç 'aklını dir
G. 20/14

Ger nebîdür ger velî ger pâdişâh u ger gedâ
Gör bu köpriden gelüp kamu niçe geçdi geçer
G. 19/5

Eşrefoğlu, hemen her divan edebiyatı şairinin yaptığı gibi şiirlerinde âyet ve hadis iktibaslarına da bol miktarda yer vermiştir. Şiirlerinde kullanıdığı bu âyet ve hadisleri, manzumedeki mânâ ile çok uyumlu bir şekilde kullanmış, âyet veya hadisten haberdar olmayanların bile rahatlıkla anlayabilmelerine imkân tanımıştır. Daha çok halk deyişlerine ve atasözlerine mal olmuş âyet ve hadis meallerine yer verdiği bu şiirler, tekke edebiyatının muhteva bakımından en samimi örnekleri arasında yer almaktadır. Özellikle hadis iktibasları daha çok mânâ olarak yapılmış ve son derece yerinde kullanılmıştır.

Eşrefoğlu'nun şiirleri arasında; "Tecellî şevk-i dîdarın beni mest ey-

CamScanner ile tarandı

ledi hayrân/Enel-hak sırrını candan anun-çün kılmazam pinhân"[22] matlalı manzume gibi bazı şathiyeler; veya, "Sekiz uçmak bana sensüz cehennem/Yidi tamu senünle reyâhîndir"[23] gibi ilk bakışta yanlış anlamaya yol açabilecek bazı beyitler var ise de, dikkatle incelendiğinde bunlarda şerîatın zahirine ters düşecek herhangi bir ifade yoktur.

Eşrefoğlu'nun bir şiirinde eskilerin "mükâleme" adını verdikleri yöntemle yazılmış bazı beyitler bulunmaktadır. "Dedim-dedi" şeklinde devam eden bu tür şiirlerde iki kişinin karşılıklı konuşması sonucunda bir mesele ortaya konulmaktadır. Daha çok halk edebiyatında âşık tarzında gördüğümüz bu hususun, tekke edebiyatında zaman zaman kullanıldığı da bilinmektedir.

Eşrefoğlu, mutasavvıf kimliğini şiirlerine yansıtmaktan çekinmemiş, zaman zaman da kendisini bir şeyh ve bir eğitici olarak ilan etmiştir. Bu bağlamda halkın kendi sözlerine, tavsiyelerine uymalarını istemiştir. Bunu yaparken de tasavvufun öğretilerinden yararlanmıştır. Bu nedenle bazı şiirlerinde baştan sona tasavvufu tarif etmiştir.[24] Elli sekiz ve elli dokuz numaralı şiirler bu kabil şiirlerdir.

Eşrefoğlu Rûmî, *Divan*'ında, İbrahim Edhem ve Hallâc-ı Mansûr gibi tarihî-efsanevî şahıslar dışında, diğer ünlü mutasavvıflardan sadece Kâdiriyye tarikatının pîri Abdülkâdir-i Geylânî'ye ithafen yazdığı birkaç şiire yer vermiştir. Eşrefoğlu bu manzumelerini de, Hacı Bayrâm-ı Velî'nin yönlendirmesi sonucu, seyr ü sülûkunu tamamlamak üzere gittiği Abdülkâdir-i Geylânî'nin torunu Hüseyin Hamavî'nin etkisiyle yazmış olmalıdır. Daha sonradan gelenekselleşen divanlarda diğer şahıslar için manzûmeler oluşturma işi, XV. yüzyıl tekke şiiri için henüz yerleşmemiş bir husus olmalıdır. *Eşrefoğlu Divanı*'nda başka hiçbir şahsa yer verilmeyişi, böyle bir durumun tabiî bir sonucu olsa gerektir.

Sonuç

Eşrefoğlu her ne kadar ataları Arap olan bir sülaleden gelse de İznik gibi bir Türk İslam şehrinde doğup büyümüş olmaktan kaynaklanan arı duru, saf bir Türkçe ile şiirler söylemiş, bu şiirlerinde tasavvuf neşvesini dile getirmiştir. Şiirlerini etkili bir mesaj aracı olarak kullanmış ve halkı bu şiirler sayesinde irşad etmeye çalışmıştır. Hiç şüphesiz Türk milleti de onun bu çağrısına kulak vermiştir. Onun yüzyıllardır Müslüman Türk halkının dilinde dolaşan şiirleri ve ilahîleri bu çağrıya kulak verişin ve ona

---

[22] Mustafa Güneş, age, s. 305.

[23] Mustafa Güneş, age, s. 134.

[24] Tasavvuf tarihine baktığımızda pek çok mutasavvıf, tasavvufu manzum olarak tarif etmişlerdir. Geniş bilgi için bk.: Mahir İz, *Tasavvuf*, (Haz.: M. Ertuğrul Düzdağ), Kitabevi Yay., İstanbul 2000.

CamScanner ile tarandı

duyulan sevginin açık bir tezahürüdür.

Diğer taraftan Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî önemli bir işi de başarı ile tamamlamıştır. Kendisinden önceki tasavvufî birikimi yorumlayarak, onu yeniden söyleyerek, bir şekilde halkın gönlüne hitap etmesini bilmiştir. Onların anladığı dilde ve basit bir şekilde dile getirilen bu ilkeler, halk arasında neşv ü nema bulmuştur.

Bugün Eşrefoğlu Abdullâh-ı Rûmî bize bu yönleriyle örnek olmaya aday bir şahsiyettir. Onun bize aktarmaya gayret ettiği anlayış, Yûnus'ların, Mevlânâ'ların en nihayetinde Ahmed Yesevî'lerin anlayışıdır. Bu felsefenin içinde çok önemli değerler, düşünce tarzları ve ilkeler vardır. Türk milleti, bu gün kaybetmiş olduğu bu değerleri orada burada aramak yerine, kapısına kilitler vurduğu hazinelerini hatırlamakla işe başlamalıdır. Tıpkı Eşrefoğlu Rûmî gibi Mevlânâ gibi, Yûnus gibi gününün diliyle günün insanına bunları yeniden söylemelidir.

CamScanner ile tarandı